

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Література:

1. Бодальов А. А. Психологія спілкування. – М., 1996. – 234 с.
2. Грехнев В. С. Культура педагогічного спілкування. – М., 1990 – 127 с.
3. Канн-Калик В. А. Вчителю про педагогічному спілкуванні. – М.: Просвіта, 1987. – 239 с.
4. Канн-Калик В.А., Нікандров Н.Д. Педагогічна творчість. – М.: Педагогіка, 1990. – 314 с.
5. Леонт'єв А. А. Педагогічне спілкування. – М., 1979. – 254 с.
6. Лобанов А. А. Основи професійно-педагогічного спілкування. – М.: Академія, 2002. – 129 с.
7. Основи педагогічної майстерності / Під ред. І.А. Зязюна. – М.: Просвіта, 1989 – 423 с.

Мазурець А. В.*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються питання розвитку креативного мислення учнів на уроках німецької мови. Визначаються складові чинники успішного мовленнєвого розвитку учнів як умови їх соціалізації.

Інтеграція українського суспільства до Європейського та міжнародного соціально-економічного, культурного, інформаційного простору, ринку праці зумовлює потребу у формуванні освіченої, творчої особистості громадянина. У національній доктрині розвитку освіти ставиться завдання оновлення змісту освіти та всього навчально-виховного процесу. Він має формуватися відповідно до потреб особистості, індивідуальних особистостей дітей та зростання їх творчої активності, що з рештою має зміцнити демократичні основи громадянського суспільства і прискорити його розвиток. Основною метою навчання іноземним мовам у загальноосвітній школі стає розвиток здібностей учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Сьогодні недостатньо лише володіти іноземною мовою для повноцінного взаєморозуміння, необхідні знання всього комплексу форм комунікативного спілкування та формування креативної особистості, її здатність до творчого, нестандартного мислення. Саме до такого підходу закликає і Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, який одним із головних завдань визначає «формування комунікативної компетенції та активності, творчих здібностей та креативного мислення учнів...» [3], що і визначило актуальність нашого дослідження.

Тема даної статті тісно пов'язана з ідеями, викладеними в «Концепції мовної освіти в Україні» (О. М. Біляєв, М. С. Вашуленко, В. Н. Плахотник) [1] та спрямована на розв'язання обласної методичної проблеми «Соціалізуючий потенціал предме-

* Мазурець А. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

тів філологічного напрямку як засіб соціалізації учнівської молоді».

Теоретичною основою дослідження є наукові праці, що розкривають основи дидактики (А. М. Алексюк, Е. Я. Голант, В. І. Лозова, В. О. Онищук, М. Д. Ярмаченко); ідеї духовного розвитку особистості, підвищення рівня пізнавальної активності учнів (О. М. Беляєв, М. С. Вашуленко, Е. П. Голобородько, Л. І. Мацько, О. Д. Митрофанова, М. І. Пентиліук, Л. В. Скура-тівський, І. П. Ящук); концепції вивчення мови у процесі мовленнєвої діяльності (І. А. Бодуен де Куртене, Ф. І. Буслаєв, Т. І. Панько, Г. Є Пассов, О. О. Потєбня, Л. В. Щерба,); рекомендації Ради Європи з мовної політики. Питання розвитку комунікативної активності школярів знайшло теоретичне обґрунтування в працях багатьох науковців. Зокрема О. Ветхов зазначає, що рівень комунікативної активності учнів залежить від багатства словникового запасу та умінь використовувати всю різноманітність граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань [2, с. 92]. Відомі вчені В. Поляков та С. Сисоєва розглядають креативне мислення учнів як механізм, що зумовлює творчу активність для самоактуалізації та творчої самореалізації в різних видах мовленнєвої діяльності [9].

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями Ради Європи, відтепер метою є не просто вивчення будь-якої мови, а вільне спілкування нею, тобто формування в індивіда іншомовної комунікативної компетенції, що є основою комунікативного підходу до вивчення іноземних мов [4]. Адже лише за цієї умови можлива успішна соціалізація учня, спрямування на його соціальну діяльність, набуття ним соціального досвіду у розв'язанні життєвих і суспільних проблем та створення власної системи життєвих пріоритетів.

Комунікативний метод навчання іноземних мов базується на тому, що процес навчання є моделлю комунікації. Оволодіння учнями вміннями іншомовного спілкування передбачає формування у них достатнього рівня комунікативної компетенції, зміст якої включає: 1) мовну компетенцію; 2) мовленнєву компетенцію; 3) соціокультурну та соціолінгвістичну компетенції; 4) дискурсивну компетенцію.

Працюючи над формуванням комунікативної компетенції на уроках німецької мови, учитель повинен керуватися такими принципами як принцип мовленнєво-розумової діяльності, принцип індивідуалізації при керівній ролі його особистісного аспекту, принцип функціональності, принцип соціальної спрямованості та принцип новизни.

Сучасна комунікативна методика передбачає використання різноманітних форм роботи для того, щоб забезпечити учнів активною мовленнєвою практикою на уроці іноземної мови.

Діяльнісна суть комунікативно-орієнтованого навчання іноземної мови реалізується в умовах гуманістичного підходу до навчання. За такого підходу створюються позитивні умови для активного і вільного розвитку особистості. Учні мають змогу

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вільно висловлювати свої думки в процесі спілкування.

Наступним важливим чинником є створення позитивної мотивації до вивчення іноземної мови при глибокому знанні вчителем особистості кожного учня.

Утілювати особистісно-орієнтований підхід у навчально-виховний процес допомагають психолого-педагогічні карти, які містять дані, що характеризують особливості кожного учня. Спираючись на результати цього психолого-педагогічного дослідження, обираються методи та прийоми, які будуть оптимальними для даного класу чи групи учнів.

Одним із головних критеріїв комунікативного підходу є створення у процесі навчання мовленнєвих ситуацій, наближених до реальних, а організація креативного навчання передбачає принципову переорієнтацію вчителя з інформатора на фасилітатора. Для творчості необхідне почуття свободи, а вчитель має будувати навчальний процес на основі розуміння психології дитини, її природних здібностей до пошуку і творчості.

Використовуючи у своїй роботі інноваційні технології навчання, учитель:

- розвиває у своїх учнів глибину і об'ємність знань, уміння застосовувати їх у різноманітних ситуаціях, стійку потребу до постійного відновлення знань і набуття інших;

- формує цілеспрямоване прагнення до істини, здатність глибоко проникати у сутність проблеми, знаходити зв'язки між явищами;

- заохочує творчу самостійність, прагнення до самовдосконалення, до свідомого розвитку і формування своїх здібностей до творчості, прагнення до самореалізації.

- розвиває конструктивний критицизм і самокритичність, уміння погоджувати нове із набутим вже досвідом і досвідом інших [6].

Одним зі шляхів розв'язання проблеми підвищення комунікативної активності та розвитку креативних здібностей у процесі набування знань є застосування в навчальному процесі інноваційних технологій навчання, бо емоційне забарвлення останніх сприяє глибокому і міцному засвоєнню матеріалу, розвитку особистості кожного школяра, формуванню високого рівня володіння комунікативною компетенцією. Зміни видів завдань, уміле керування навчальним процесом сприяють розвитку креативних здібностей. І хоча процес цей довготривалий і отримати результат одразу неможливо, та вже через деякий час учні розв'язують поставлені завдання не за аналогією, а кожний вибирає свій, зручний йому шлях.

Креативне навчання іноземної мови базується на обов'язковому здійсненні учнями творчої діяльності. Важливим завданням є полегшення і стимулювання творчого процесу, забезпечення оцінювання його продуктів. Доцільним буде використання таких видів робіт як реферат, повідомлення, реклама, запрошення, творчі переклади, написання власних

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

віршів, театралізація, складання казок, презентації, квести та створення власних відеофільмів.

Використовуючи у своїй роботі креативно-розвивальні завдання, учитель розвиває в учнях глибину і об'ємність знань, уміння застосовувати їх у різноманітних ситуаціях, цілеспрямоване прагнення до істини, здатність глибоко проникати у сутність проблеми, заохочує творчу самостійність і прагнення до самореалізації. У дітей з'являється «розумовий апетит», вони відчувають радість і захоплення від розумової праці. Перевага може надаватися таким пошуково-креативним завданням, як заповнення інформаційних прогалін, вирішення проблеми тощо.

Реалізація педагогічного проекту «Ігрова модель та драматизація як сучасний засіб навчання та розвитку особистості» доводить, що застосування рольової та драматичної гри на уроках німецької мови підвищує позитивну мотивацію учнів до вивчення предмета, сприяє підвищенню результатів навчальної діяльності учнів. Використання ігрової ситуації, рольової гри на уроці підсилює емоційне сприйняття матеріалу, у процесі гри учні набувають досвіду мовного спілкування, відбувається реалізація принципу діалогу культур, створюється атмосфера максимального наближення до природних комунікативних умов німецькомовного спілкування, і, як наслідок, актуалізація соціалізуючого потенціалу даного предмету.

Можливість говорити не від свого імені, а від імені персонажу, роль якого грає учень, дозволяє звільнитися від страху бути смішним, від сором'язливості, тривоги. А саме страх, як відомо, формує психологічний бар'єр, який сковує школярів, створює емоційну напругу.

Застосування проектної технології на уроках німецької мови спрямовує інтерес учнів до нових знань, розвитку пошукових зусиль. Проектна робота сприяє не тільки розвитку комунікативної компетенції учнів, а й збагаченню знань із предмета, створює сприятливі умови для розкриття та виявлення творчих здібностей дитини. Перед учителем стоїть завдання дібрати такі форми роботи, зміст навчального матеріалу, щоб забезпечити творче мислення учнів, самостійне планування своїх дій, удосконалення своїх навичок та культури міжособистісного спілкування. Проекти виконуються різними способами: і на ватмані, і у вигляді виставки, постійним є створення презентацій PowerPoint.

Навчання має йти паралельно з розумінням культури – вивченням пісень, легенд, звичаїв народу. Використання країнознавчої інформації у процесі навчання забезпечує підвищення пізнавальної активності учнів, сприяє вдосконаленню їхніх комунікативних навичок і вмінь, дає стимул до самостійної роботи над мовою і сприяє вирішенню виховних завдань.

Однією з ефективних форм роботи для використання на уроках та в позаурочний час є робота з ліричними творами

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

німецької літератури. Це сприяє підвищенню мотивації учнів до вивчення німецької мови та літератури, розширенню кругозору учнів, формування розуміння національної своєрідності, почуття краси художнього слова. Використання віршованого матеріалу на занятті з іноземної мови повністю відповідає вимогам сучасності, коли іноземна мова вивчається в нерозривному зв'язку з культурою країни. З іншого боку, читання поетичних творів сприяє розвитку комунікативної компетенції і творчих здібностей, і є, таким чином, одним із найефективніших засобів навчання іноземній мові.

Робота над віршами може проводитися найрізноманітнішими способами. При роботі з поетичним текстом доцільно використовувати малюнок як засіб наочності, презентацію в PowerPoint або відеоролик. Після ознайомлення з поетичним твором учням рекомендується виконати серію вправ:

1. Вправи, спрямовані на контроль розуміння змісту прочитаного: (дайте відповідь на наступні питання).

2. Вправи з інтерпретації тексту вірша.

а) дайте відповідь на проблемні питання;

б) визначте головну ідею поетичного твору;

в) виділіть у тексті і прокоментуйте засоби художньої виразності, які використовує автор.

3. Креативні вправи. Ці вправи ставлять перед учнями завдання творчо переосмислити прочитане. На цьому етапі учням можуть бути запропоновані наступні завдання:

а) зробіть поетичний переклад вірша;

б) проілюструйте вірш;

в) зробіть проект, презентацію.

Опрацювавши вірш таким чином, можна бути впевненим, що учні засвоїли його зміст. Цей вид роботи дуже нагадує учням гру. Цікавим результатом використання та опрацювання різноманітних віршів на уроці може стати збірка учнівських літературних перекладів віршів німецької поезії, яку учні презентуватимуть на тижні іноземних мов у своєму навчальному закладі.

«Elfchen» урізноманітнює роботу учнів на уроці. Назва цього вірша походить з німецької мови від слова elf, що означає «одинадцять». Цей твір складається з одинадцяти слів у п'яти рядках. Він вимагає синтезу інформації та матеріалу в коротких висловах, що дозволяє описувати або рефлектувати з будь-якого приводу. Лаконічність форми розвиває здатність резюмувати інформацію, викладати думку в декількох значимих словах, емних та коротких виразах. Зазвичай такий вірш використовується на стадії рефлексії, хоча може бути застосований і як нетрадиційна форма на стадії «виклику».

«Вимоги» для його створення:

1-й рядок – іменник

2-й рядок – два прикметники

3-й рядок – три дієслова

4-й рядок – речення з чотирьох слів

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

5-й рядок – асоціація з першим словом

Пісні, так само як і вірші, учать дітей виражати свої почуття і доносити їх до інших, розвивати фантазію і творчі здібності кожного, привчаючи їх працювати в колективі. Уміле і помірне поєднання німецького слова з музикою особливо впливає на емоційний світ дитини, будить думку, уяву, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. У піснях вже знайома лексика зустрічається в новому контекстуальному оточенні, що допомагає її активізації. Тут є власні імена, географічні назви, поетичні слова. Це сприяє розвитку в учнів почуття мови, допомагає пізнати її стилістичні особливості. Завдяки музиці на уроці створюється сприятлива атмосфера, знижується психологічне навантаження, підтримується інтерес до вивчення іноземної мови.

Інформаційні технології – вимога сьогодення, що дозволяє створити суспільство, засноване на знаннях. Новітні інформаційні технології стрімко ввірвалися в усі сфери нашого життя. Вони спрощують спілкування та співробітництво. Суспільство, яке дбає про своє майбутнє, має усвідомити колосальні можливості, привнесені новими інформаційними технологіями, та навчитися грамотно застосовувати їх, у першу чергу, в освіті.

Оволодіти комунікативною компетенцією з іноземної мови, не знаходячись в країні, мова якої вивчається, досить складна справа. Тому важливим завданням для вчителя є створення реальних та уявних ситуацій спілкування на уроці іноземної мови, використовуючи для цього різні методи та прийоми роботи (рольові ігри, дискусії, творчі проекти та інше). Поряд із цим учитель повинен дати учням наочне уявлення про життя, традиції, мовні реалії інших країн. Ефективність навчально-виховного процесу доцільно забезпечити використанням аудіо-візуальних та інтерактивних засобів навчання, таких як презентації, відеоролики, ресурси мережі Інтернет, навчальні, документальні та художні фільми, щоб зробити процес оволодіння мовою оволодінням живою іншомовною дійсністю.

Використання відеозаписів на уроках сприяє індивідуалізації навчання та розвитку вмотивованості мовленнєвої діяльності учнів. Під час використання відеофільмів на уроках іноземної мови розвиваються два види мотивації: самомотивація (цікавий сам фільм) та мотивація (учень розуміє мову, яку вивчає). Це приносить задоволення та надає віри у свої сили та бажання до подальшого вдосконалення.

У роботі з відео, як і в роботі з будь-яким текстовим матеріалом, доцільно виділити три основних етапи: дотекстовий, текстовий та післятекстовий.

На дотекстовому етапі вчитель мотивує учнів, робить їх активними учасниками процесу навчання, знімає труднощі сприйняття тексту. Текстовий етап забезпечує подальший розвиток мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції учнів з урахуванням їх реальних можливостей спілкування.

Метою післятекстового етапу є використання вихідного тек-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

сту в якості опори для розвитку продуктивних умінь в усному та писемному мовленні. Перші два етапи спрямовані на розвиток та контроль рівня сформованості рецептивних навичок, після-текстовий етап використовується як засіб розвитку комплексних комунікативних навичок, креативності особистості учня.

На цьому етапі роботи з відео доцільним є використання проектної роботи, що пов'язана зі створенням схожих відеосюжетів самостійно (відеоекскурсії містом, школою, розповідь про свою родину, хобі, про квартиру та кімнату).

Робота над відеопроєктами починається з першого уроку вивчення теми. Спочатку обговорюються з учнями їх назви, потім – основні завдання і план роботи. Також проводиться підготовча мовна робота з тем відеосюжетів, виконується тренувальні вправи. Останній урок – показ та захист відеоматеріалів.

Створення власних відеороликів сприяє не лише формуванню комунікативної компетенції учнів, а й підвищує самооцінку учнів, сприяє розвитку самоосвіти, створює ситуації, наближені до реального спілкування, стимулює учнів творчо мислити та відходити від стандарту.

Поряд із використанням вищезазначених способів активізації навчальної діяльності, учитель повинен постійно пам'ятати про цілісність розвитку особистості. У цьому зв'язку на практиці слід застосовувати завдання на розвиток мислення. Їх метою є формування основних розумових операцій, таких як розуміння, синтез, аналіз, узагальнення, застосування знань, умінь і навичок. Учні порівнюють, проводять аналогії, класифікують, абстрагуються, конкретизують тощо. Виходячи із психологічного портрету класу, де вказані тип мислення, пам'яті, способи запам'ятовування, увага, тип сприйняття кожного учня, можна запропонувати школярам завдання на розвиток тієї чи іншої мисленнєвої операції, яка на даний момент сформована недостатньо.

Результатом такої організації навчально-виховного процесу стануть високий та достатній рівні навчальних досягнень учнів з предмета, достатній та високий рівень адаптації учнів у навчальному середовищі, переважно допустимий та оптимальний рівні навчальної мотивації, середній та високий рівні сформованості загальнонавчальних умінь та навичок, що сприятиме розкриттю творчого потенціалу учнів, і тим самим соціалізації особистості, оскільки саме через творчість людина може стати вільною та реалізовувати свої потенційні можливості.

Вершиною цього може стати формування в учня творчої готовності як особливої якості особистості. До характеристик творчої готовності відносяться інтелектуальна творча ініціатива, творчий потенціал, творча активність, творча індивідуальність та здатність до самоактуалізації та взаєморозвитку.

Необхідність формування нового типу особистості, людини вільної, широко мислячої, здатної на інтелектуальний пошук та творчі рішення, орієнтованої на вищі гуманістичні цінності,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

спричинена зміною орієнтирів розвитку нашої держави. На наш погляд, істинним критерієм соціалізації особистості учня при навчанні іншомовної культури є надання можливості учням прийняти в себе культуру іншого народу..

Проведені дослідження показали, що шляхом розвитку творчого мислення у процесі німецькомовного навчання створюються наступні умови для соціалізації учнів:

- інтенсивний розвиток учнів та прагнення до подальшого самовдосконалення;
- творча індивідуальні робота з вивчення чужого іншомовного характеру;
- відкритість до сприйняття культури німецькомовних країн;
- відчуття своєї соціальної значущості;
- розвиток почуттів та естетичних якостей особистості на німецькій мові, надання допомоги в розвитку схильностей та здібностей особистості;
- найбільш повне виявлення індивідуальності, визнання особистості учня самоцінністю, повага до особистості кожного індивіда;
- педагогічна підтримка в самореалізації, самовизначення учнів, створення умов для розвитку кожної особистості;
- долучення до цінностей світової культури.

Прогнозованим результатом є високий рівень сформованості комунікативної компетентності, німецькомовної культури учнів, здатність вступати у діалог з носієм мови в різних аспектах, інтерес до культуротворчих ситуацій, переконаність у цінності іншомовної культури, моральна чуйність.

Перспективи подальшого дослідження полягають у виробленні методичних рекомендацій щодо формування соціально досвіду учнів, розробці науково-методичного посібника з даної проблеми із серією уроків та позакласних заходів для вчителів німецької мови з використанням завдань, спрямованих на розвиток творчого мислення учнів, створенні моделі успішного, соціально активного громадянина своєї держави, який здатен гідно представляти її у полікультурному соціумі.

Література:

1. Біляєв О. М. Концепція мовної освіти в Україні / О. М. Біляєв, М. С. Вашуленко, В. М. Плахотник // Рідна школа. – 1994.-№9. – С.71-73.
2. Ветхов О. М. Актуальні питання комунікативного навчання іноземних мов / О. М. Ветхов // Педагогіка і психологія. – 2006. – №1. – С. 91–98.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти з іноземної мови // Книга вчителя іноземної мови: довідково-методичне видання / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий ред. українського видання д. пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт 2003. – 273 с.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

5. Коваленко О. Я. Виклики сучасної освіти, або як підготувати учня до життя у сучасному суспільстві./ О. Я. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – №1. – С. 8–10.
6. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К., 2002. – 135 с.
7. Редько В. Новітні педагогічні технології – у практику школи / В. Редько // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – № 1. – С. 27–31.
8. Савченко О. Я. Складові реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Біб з освіт.політики / За заг.ред. О. В. Оварчук. –К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
9. Сисоева С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоева. –К. : Поліграф-книга, 1996. – 406 с.
10. Слюсаренко Н. В. Аналіз сучасних підходів до проблеми розвитку творчих здібностей учнів / Н. В. Слюсаренко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон : Айлант, 1999. – К., 2002. – С. 93–97.
11. Bimmel Peter, Kast Bernd; Neuner Gerhard.Deutschunterricht planen NEU. Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. Fernstudieneinheit 18 / Peter Bimmel; Bernd Kast; Gerhard Neuner.– Berlin : Langenscheidt, 2011. – 206 S..

Мамренко М. А.*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ЗІ СТАНОВЛЕННЯМ І ДІЯЛЬНІСТЮ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ХЕРСОНЩИНІ

У статті висвітлено процес становлення, формування та розвитку Української Греко-Католицької церкви на Херсонщині, її сучасне становище та соціокультурна діяльність з метою формування духовних та загальнолюдських цінностей в учнів.

Серед багатьох факторів національно-духовного відродження в незалежній Україні особливе місце займає релігійний фактор. Україна завжди була багатоконфесійною країною, а її народ, незважаючи на довгі роки ідеологічного тиску з боку влади, зберіг притаманну йому духовність, толерантність та великий релігійний потенціал.

У шкільній програмі з курсу «Історія України» для 11 класу в темі «Україна в умовах незалежності» та «Розвиток рідного краю в умовах незалежності» передбачено вивчення тем, пов'язаних із релігійним життям, поліконфесійністю, впливом церкви на соціальні процеси в суспільстві. Але сучасне науково-методичне забезпечення літературою є недостатнім для повного висвітлення цього питання в рамках кваліфікованої підготовки вчителів до уроку з даної теми, особливо враховуючи проблематику історії рідного краю, пов'язану із становленням і діяльністю Української Греко-Католицької церкви (УГКЦ) на Херсонщині. У цьому контексті матеріали з історії УГКЦ на Херсонщині становлять неабиякий інтерес.

* © Мамренко М. А.